EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 9.2.2010
COM(2010)47 galīgā redakcija

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par to, kā īstenota Padomes Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti, laikposmā no 2004. līdz 2007. gadam, pamatojoties uz dalībvalstu sniegtajiem ziņojumiem

SEC(2010)118

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par to, kā īstenota Padomes Direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti, laikposmā no 2004. līdz 2007. gadam, pamatojoties uz dalībvalstu sniegtajiem ziņojumiem

1. IEVADS

Padomes Direktīva 91/676/EEK (turpmāk Nitrātu direktīva) ir vērsta uz to, lai aizsargātu ūdeņus pret lauksaimnieciskas darbības tieši vai netieši izraisītu piesārņojumu, nosakot vairākus dalībvalstīm īstenojamos pasākumus: ūdens monitorings (attiecībā uz nitrātu koncentrāciju un trofisko stāvokli); to ūdeņu identificēšana, kuri ir piesārņoti vai kurus apdraud piesārņojuma risks; jutīgo zonu (platības, no kurām piesārņojums nokļūst identificētajos ūdeņos) noteikšana; labas lauksaimniecības prakses kodeksu un rīcības programmu — pasākumu kopums, lai novērstu un samazinātu nitrātu piesārņojumu — izveide un jutīgo zonu noteikšanas nosacījumu un rīcības programmu pārskatīšana vismaz ik pēc 4 gadiem.

Nitrātu direktīvas 10. pantā paredzēts, ka pēc šīs direktīvas izziņošanas dalībvalstis ik pēc četriem gadiem Komisijai iesniedz ziņojumu. Šajā ziņojumā jāiekļauj informācija, kas saistīta ar labas lauksaimniecības prakses kodeksiem, noteiktajām jutīgajām zonām, ūdens monitoringa rezultātiem, kā arī attiecībā uz nitrātu jutīgajām zonām sagatavoto rīcības programmu galveno aspektu kopsavilkums.

Šā ziņojuma mērķis ir informēt Eiropas Parlamentu un Padomi par Nitrātu direktīvas īstenošanu saskaņā ar minētās direktīvas 11. pantu. Ziņojuma pamatā ir dalībvalstu iesniegtā informācija par laikposmu no 2004. līdz 2007. gadam, un tas ir papildināts ar apkopotām kartēm par lauksaimniecībā izmantotā mēslojuma radīto apdraudējumu, par ūdens kvalitāti un par noteiktajām nitrātjutīgajām zonām, kas iekļautas Komisijas dienestu darba dokumentā **(**SEC(2010)118**)**. Tā ir pirmā reize, kad visas 27 dalībvalstis ir iesniegušas ziņojumus[1]. Tāpēc ziņojums galvenokārt attiecas uz ES-27 dalībvalstīm, tomēr tajā iekļauts arī salīdzinājums ar trešo ziņošanas periodu par bijušajām ES-15 un dažām jaunajām dalībvalstīm. Par visām jaunajām dalībvalstīm salīdzinājumu ar iepriekšējo ziņošanas periodu nebija iespējams veikt, jo daudzām tas bija pirmais ziņojums[2]. Ziņojumi tika iesniegti 2008.–2009. gadā. 2009. gadā vairākas dalībvalstis nosūtīja papildinformāciju, galvenokārt saistībā ar ūdens kvalitātes datiem.

[1] Arī Rumānija un Bulgārija, lai gan tas nebija obligāti. Bulgārija iesniedza arī datus par ūdens kvalitāti, kas attiecas uz laikposmu no 2000 līdz 2003. gadam.

[2] Kipra, Čehija, Igaunija un Ungārija 2004. gadā ziņoja par laikposmu no 2000. līdz 2003 gadam.

2. IZMAIŅAS ATTIECĪBĀ UZ LAUKSAIMNIECISKAS DARBĪBAS IZRAISĪTO PIESĀRŅOJUMU KOPŠ PĒDĒJĀ ZIŅOŠANAS PERIODA

ES-15 dalībvalstīs pakāpeniskais slāpekli saturošo minerālmēslu patēriņa samazinājums, kas sākās 1990. gadu sākumā, stabilizējās laikposmā no 2004. līdz 2007. gadam. ES-27 dalībvalstīs dati liecina par nedaudz palielinātu patēriņu[3]. Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu ES-15[4] dalībvalstīs ik gadu patērētais slāpekli saturošu minerālmēslu daudzums saglabājās nemainīgs, proti, aptuveni 9 miljoni tonnu, savukārt ES-27 dalībvalstīs patēriņa apjomi pieauga par 6 %, tas ir, no 11,4 miljoniem tonnu līdz 12,1 miljonam tonnu.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu[4] fosforu saturošu minerālmēslu patēriņš ES-15 dalībvalstīs samazinājās par 9 %, taču ES-27 dalībvalstīs tas samazinājās tikai par 1 %.

Dzīvnieku skaita samazināšanās tendence, kas bija vērojama iepriekšējā ziņošanas periodā, stabilizējās laikposmā no 2004. līdz 2007. gadam. Dati par laikposmu no 2003. līdz 2007. gadam[5] liecina, ka ES-15 dalībvalstīs cūku un mājputnu (izņemot dējējvistas) skaits samazinājās, taču kazu, aitu un liellopu skaits nedaudz palielinājās. Piena liellopu skaits ES-15 dalībvalstīs palielinājās par 7,6 %. ES-27 dalībvalstīs bija vērojamas līdzīgas tendences, bet mājputnu (izņemot dējējvistu) skaita samazinājums bijis izteiktāks.

Laikā no 2003. līdz 2007. gadam ik gadu lauksaimniecības zemēs iestrādātā lopkopībā iegūtā slāpekļa daudzums ES-27 dalībvalstīs samazinājās no 9,4 līdz 9,1 miljonam tonnu un ES-15 dalībvalstīs no 7,9 līdz 7,6 miljoniem tonnu. Dalībvalstīs[6] vērojamas lielas atšķirības attiecībā uz lauksaimniecības radīto apdraudējumu. Platības, kuras ir visvairāk piesātinātas ar mēslojumu, cita starpā, atrodas Nīderlandē, Beļģijā (Flandrija) un Francijā (Bretaņa). Austrumeiropas dalībvalstīs apdraudējums kopumā ir mazāks, jo mazāks ir izmantotā mēslojuma daudzums un lauksaimniecības dzīvnieku blīvums.

Daudzās dalībvalstīs virszemes ūdeņos samazinās lauksaimniecībā iegūtā slāpekļa saturs. Tomēr lauksaimniecības radītais piesārņojums joprojām ir augsts. Vairumā dalībvalstu lauksaimniecībā rodas vairāk nekā 50 % no kopējā slāpekļa daudzuma, kas nokļūst virszemes ūdeņos. Lielā daļā Eiropas[7] slāpeklis upes baseinos nokļūst no difūziem avotiem.

3. ŪDENS KVALITĀTE, STĀVOKLIS UN TENDENCES

Monitoringa tīkli

Lai pienācīgi varētu veikt ūdeņu monitoringu, būtiska nozīme ir ūdens kvalitātes novērtēšanai, un ir vajadzīgs reprezentatīvs monitoringa tīkls visā teritorijā attiecībā

---

3 Skatīt 1.A un 1.B attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.

4 Balstoties uz ESAO statistikas datiem par 2003.–2007. gadu. Datubāzē nav informācijas par Beļģiju un Īriju. Īrija iesniedza pati savus datus.

5 Skatīt 3. tabulu Komisijas dienestu darba dokumentā.

6 Skatīt 1.–6. karti Komisijas dienestu darba dokumentā.

7 Skatīt 7. karti Komisijas dienestu darba dokumentā.

uz gruntsūdeņiem, virszemes ūdeņiem, kā arī jūras ūdeņiem. Vairākas dalībvalstis monitoringa tīklos, kas izveidoti atbilstīgi Ūdens pamatdirektīvai[8], iekļauj nitrātu monitoringu. Šajā ziņošanas periodā 10 dalībvalstu 50 % monitoringa stacijas bija tās pašas, kas reģistrētas ar Nitrātu direktīvu un Ūdens pamatdirektīvu saistītajās datubāzēs.

Paraugu ņemšanas vietu kopējais skaits ES-27 dalībvalstīs ir 31 000 attiecībā uz gruntsūdeņiem un 27 000 attiecībā uz virszemes ūdeņiem. Vietu skaits ES-12 dalībvalstīs ir ievērojami zemāks nekā ES-15 dalībvalstīs, un tas ir 7000 attiecībā uz gruntsūdeņiem un 5000 virszemes ūdeņiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu gruntsūdeņu paraugu ņemšanas vietu skaits ES-15 valstīs palielinājās no 20 000 līdz 24 000, savukārt virszemes ūdeņu paraugu ņemšanas vietu skaits saglabājās nemainīgs, proti, 22 000. To vietu kopējais skaits, kas ir identiskas iepriekšējā ziņošanas periodā norādītajām, ir 18 000 gruntsūdeņiem un 14 000 virszemes ūdeņiem.

Vidējais gruntsūdeņu paraugu ņemšanas vietu blīvums ir 13,7 uz 1000 km^2; vislielākais blīvums ir Beļģijā, Maltā un Dānijā (attiecīgi 99, 44 un 34 vietas uz 1000 km^2), bet mazākais blīvums — Somijā, Zviedrijā un Lietuvā (attiecīgi 0,2, 0,4 un 0,8 vietas uz 1000 km²). Lielākā daļa dalībvalstu ir sniegušas gruntsūdeņu monitoringa datus par dažādiem dziļumiem, sākot no 0–5 metriem līdz vairāk nekā 30 metriem. Vairākas dalībvalstis ir iesniegušas informāciju par monitoringa biežumu, kas ir 1 (Nīderlande) līdz 4 reizes gadā (Beļģija, Francija, Slovēnija un Slovākija).

Vidējais virszemes saldūdens paraugu ņemšanas vietu blīvums ir 7,4 uz 1000 km^2; vislielākais blīvums ir Maltā, Beļģijā un Apvienotajā Karalistē (attiecīgi 114, 29 un 36 uz 1000 km^2) un zemākais Somijā (0,5 uz 1000 km²). Lielākajā daļā piejūras dalībvalstu ir arī jūras monitoringa vietas. Virszemes ūdeņu monitoringa biežums ir vidēji no 7,4 reizēm gadā Rumānijā un līdz pat 26 reizēm gadā dažās monitoringa vietās Vācijā un Slovēnijā.

Dalībvalstis iesniedza ģeogrāfiskās norādes par ūdens kvalitāti, balstoties uz kuriem varētu tikt izveidotas apkopotas kartes[9] par ūdens kvalitāti saistībā ar nitrātu piesārņojumu un ūdeņu trofisko stāvokli.

Gruntsūdeņi

Laikposmā no 2004. līdz 2007. gadam 15 % no ES-27 dalībvalstu monitoringa stacijām (vidējais rādītājs) nitrātu koncentrācija pārsniedza 50 mg nitrātu litrā[10], 6 % staciju tā bija no 40 līdz 50 mg nitrātu litrā un 13 % staciju — no 25 līdz 40 mg nitrātu litrā. Aptuveni 66 % gruntsūdeņu monitoringa staciju koncentrācija nepārsniedza 25 mg nitrātu litrā. Attiecībā uz ES-15 dalībvalstīm rādītāji ir šādi — 17 % monitoringa staciju vairāk par 50 mg nitrātu litrā, 6 % staciju no 40 līdz 50 mg litrā, 15 % staciju 25–40 mg litrā un 62 % — nepārsniedz 25 mg litrā[11]. Reģioni ar augstu koncentrāciju (vairāk par 40 mg litrā) ir sastopami Igaunijā, Nīderlandes

---

8 Direktīva 2000/60/EK.

9 Skatīt 8.–15. karti Komisijas dienestu darba dokumentā.

10 50 mg NO_3-/l ir Nitrātu direktīvā noteiktā robežvērtība.

11 Skatīt 2. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.

dienvidaustrumos, Beļģijā (Flandrija), Anglijas centrālajā daļā, vairākās vietās Francijā, Ziemeļitālijā, Spānijas ziemeļaustrumos, Slovākijas dienvidaustrumos, Dienvidrumānijā, Maltā un Kiprā. Arī daudzās stacijās gar Vidusjūras krastu ir nosacīti augstas vērtības.

Gruntsūdens kvalitātes tendences

Lielākā daļa dalībvalstu, kas ziņoja iepriekšējā periodā, ir salīdzinājušas šā perioda datus ar iepriekšējo periodu, tai skaitā dažas jaunās dalībvalstis (Bulgārija, Kipra, Igaunija un Ungārija[12]). Zviedrija neziņoja par tendencēm, jo gandrīz visu gruntsūdeņu rādītāji nepārsniedz 25 mg nitrātu litrā un arī tāpēc, ka šajā ziņošanas periodā tika novērtēts mazāks monitoringa vietu skaits. Datu trūkuma dēļ nevarēja noteikt tendences Grieķijā, kā arī Polijā, Lietuvā, Latvijā, Maltā, Rumānijā, Slovēnijā un Slovākijā, jo tās ziņoja pirmo reizi.

Salīdzinājums ar iepriekšējā ziņošanas perioda[13] datiem liecina, ka ES-15[14] dalībvalstu mērogā pārsvarā vērojama stabilitāte un lejupejoša tendence (66 % monitoringa staciju, tai skaitā 30 % lejupejoša tendence). Tomēr 34 % monitoringa staciju joprojām vērojama augšupejoša tendence. Jaunajās dalībvalstīs, kas ir salīdzinājušas datus ar iepriekšējo periodu (Bulgārija, Kipra, Igaunija un Ungārija), 80 % staciju rādītāji ir stabili, 11 % staciju ir lejupejoša tendence un 9 % staciju rādītāji liecina par augšupejošu tendenci. Dalībvalstis, kurās vairāk nekā 30 % monitoringa staciju konstatētas augšupejošas tendences, bija Beļģija, Francija, Spānija, Portugāle, Vācija, Īrija, Itālija un Apvienotā Karaliste. Tomēr, izņemot Īriju, minētajās dalībvalstīs dati liecina par līdzīgu vai pat lielāku procentuālo skaitu staciju, kurās vērojama ūdens kvalitātes uzlabošanās. Tendenču analīzes rezultāti par katru ūdens kvalitātes kategoriju[15] liecina, ka vairākās dalībvalstīs to vietu procentuālais daudzums, kur rādītāji pārsniedz 50 mg litrā, joprojām pieaug, tostarp Beļģijā, Dānijā, Grieķijā, Spānijā, Francijā, Īrijā, Itālijā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē. To vietu procentuālais daudzums, kurās rādītāji pārsniedz 50 mg litrā, samazinājās Austrijā, Vācijā, Somijā, Luksemburgā un Portugālē. Tomēr dati ir jāinterpretē uzmanīgi, jo daudzas dalībvalstis būtiski palielināja monitoringa blīvumu, kas varētu ietekmēt vietu procentuālu skaitu katrai kvalitātes kategorijai.

Gruntsūdens dziļums

Salīdzinājumā ar sekliem gruntsūdeņiem dziļāki gruntsūdeņi ir mazāk piesārņoti. Slānis ar lielāko daļu to vietu, kurās rādītāji pārsniedz 50 mg nitrātus litrā, ir 5 līdz 15 m dziļš[16].

Virszemes saldūdens

2004.–2007. gada periodā 21 % gadījumu dati liecina, ka ES-27 virszemes ūdens monitoringa stacijās vidējā nitrātu koncentrācija nepārsniedza 2 mg litrā un 37 %

---

12 Čehija ziņojumā par 2000.–2003. gadu nesniedza ūdens kvalitātes datus, līdz ar to tendenču analīzi nebija iespējams veikt.

13 Izņemot Zviedriju iepriekš minēto iemeslu dēļ.

14 Skatīt 3. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.

15 Skatīt 1. tabulu Komisijas dienestu darba dokumentā.

16 Skatīt 4. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.

gadījumu bija 2–10 mg litrā. 3 % gadījumu vidējā koncentrācija stacijās bija 40–50 mg litrā un arī 3 % gadījumu koncentrācija stacijās pārsniedza 50 mg litrā. Attiecībā uz ES-15 dalībvalstīm rādītāji ir šādi — 24 % gadījumu nepārsniedz 2 mg litrā, 30 % gadījumu 2–10 mg litrā, 4 % gadījumu ir 40–50 mg litrā un arī 4 % pārsniedz 50 mg litrā.

Dalībvalstis ar vislielāko procentuālo skaitu staciju, kurās reģistrētās koncentrācijas nepārsniedz 2 mg/l, ir Zviedrija (97 %), Bulgārija (76 %), Somija (59 %) un Portugāle (50 %). Dalībvalstis ar vislielāko procentuālo skaitu staciju, kurās reģistrētās koncentrācijas pārsniedz 50 mg/l, ir Malta (43 %), Beļģija (10 %) un Apvienotā Karaliste (7 %)[17].
Jo īpaši Anglijā, Flandrijā un Bretaņā reģistrētas augstas vērtības, kas ir lielākas par 40 mg/l. Jaunajās dalībvalstīs, vairākos Čehijas, Ungārijas un Polijas reģionos reģistrēta paaugstināta nitrātu koncentrācija virszemes ūdeņos (vairāk par 25 mg/l)[18].

Virszemes saldūdens kvalitātes tendences

Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu ES-15 dalībvalstu monitoringa punktos 70 % gadījumu nitrātu koncentrācija samazinājās vai bija nemainīga. Francijā (18 %) ir visvairāk staciju ar labākiem ūdens kvalitātes rādītājiem[19], savukārt Grieķijā[20] (41 %) un Luksemburgā (30 %) ir visvairāk staciju, kurās ūdens kvalitātes rādītāji pasliktinās[21]. Itālijā un Beļģijā ir nosacīti liels skaits staciju, kurās reģistrētie rādītāji liecina par ūdens kvalitātes uzlabošanos (10 % gadījumu Itālijā, 13 % Beļģijā), taču tāds pats skaits ir staciju, kurās kvalitāte pasliktinās. Reģioni ar nosacīti lielu skaitu staciju, kurās ievērojami paaugstinājusies nitrātu koncentrācija, ir arī Anglijas rietumi, Grieķija un Po upes deltas austrumu daļa Itālijā[22]. Tomēr dati par pēdējo liecina, ka ir nosacīti liels skaits staciju, kurās vērojama lejupejoša tendence. No jaunajām dalībvalstīm, kas ir ziņojušas par tendencēm, Kiprā (26 %) ir visvairāk staciju, kurās vērojami uzlabojumi, savukārt Igaunijā (10 %) ir visvairāk staciju, kurās konstatētas lejupejošas tendences[23]. Tendenču analīzes rezultāti par katru ūdens kvalitātes kategoriju[24] liecina, ka to monitoringa punktu skaits, kur reģistrētā koncentrācija pārsniedz 50 mg litrā, dažās dalībvalstīs joprojām paaugstinās, jo īpaši Beļģijā un Apvienotajā Karalistē. To monitoringa punktu skaits, kur reģistrētā koncentrācija pārsniedz 50 mg litrā, samazinājās Francijā un Itālijā, savukārt vairākās ES-15 dalībvalstīs nav reģistrētas vērtības, kas būtu lielākas par 50 mg litrā (Austrija, Vācija, Grieķija, Somija, Īrija, Luksemburga, Portugāle un Zviedrija). Tomēr dati jāinterpretē uzmanīgi, jo izmaiņas monitoringa blīvumā var ietekmēt monitoringa punktu skaitu katrai ūdens kvalitātes kategorijai.

Virszemes ūdeņu trofiskais stāvoklis

---

17 Skatīt 5. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.
18 Skatīt 11., 12. un 14. karti Komisijas dienestu darba dokumenta I nodaļā.
19 Nitrātu koncentrācijas samazinājums vismaz par 5 mg litrā.
20 Grieķija iesniedza atjauninātu datu kopumu, tomēr aizkavētās iesniegšanas dēļ tos nevarēja ņemt vērā, tāpēc sniegti sākumā iesniegtie dati.
21 Nitrātu koncentrācijas pieaugums vismaz par 5 mg litrā.
22 Skatīt 13. karti Komisijas dienestu darba dokumentā.
23 Skatīt 6. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.
24 Skatīt 2. tabulu Komisijas dienestu darba dokumentā.

Dalībvalstis izmantoja dažādus kritērijus, lai novērtētu virszemes saldūdeņu trofisko stāvokli, līdz ar to ir sarežģīti salīdzināt ūdeņu trofisko stāvokli starp dalībvalstīm. Hlorofils-a, kopējais slāpekļa, fosfora un ortofosfātu saturs ir bieži vien izmantotie parametri, un 17 dalībvalstis ir ziņojušas par savu ūdeņu trofisko stāvokli, izmantojot vienu vai vairākus no minētajiem parametriem. 40 % ES staciju[25], par kurām tika iesniegta informācija saistībā ar trofisko stāvokli, virszemes ūdens ir definēts kā oligotrofisks vai ļoti oligotrofisks, savukārt 33 % staciju ūdens ir definēts kā eitrofisks vai hipertrofisks. Maltā un Ungārijā visvairāk ir hipertrofisko ūdeņu, bet Bulgārijā un Latvijā — oligotrofisko ūdeņu[26].
Ne visas dalībvalstis ir ziņojušas par jūras ūdens kvalitāti, tāpēc saistībā ar šo ziņošanas reizi diezgan sarežģīti ir veikt Eiropas mēroga salīdzinājumu.

4. NITRĀTJUTĪGO ZONU NOTEIKŠANA

Dalībvalstīm par jutīgām zonām jānosaka visas to teritoriju platības, no kurām izplūst piesārņotie ūdeņi vai ūdeņi, kuri varētu tikt piesārņoti, ja netiek veikti nekādi pasākumi. Vismaz ik pēc četriem gadiem dalībvalstīm ir jāpārskata un vajadzības gadījumā jāmaina nitrātjutīgās zonas, pamatojoties uz ūdens monitoringa rezultātiem. Turklāt dalībvalstis tā vietā, lai noteiktu īpašas zonas, izvēlas visā to teritorijā īstenot rīcības programmu. Austrija, Dānija, Somija, Vācija, Īrija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande un Slovēnija ir pieņēmušas teritoriāla mēroga pieeju.

No visas ES-27 dalībvalstu teritorijas 39,6 %[27] teritorijas ir noteikta kā jutīgā zona, tostarp dalībvalstu platības, kurām piemēro teritoriāla mēroga pieeju. Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu ES-15 dalībvalstīs kopējā platība, kas noteikta kā jutīgā zona vai uz kuru attiecas teritoriāla mēroga pieeja, ir palielinājusies par 1 %, sasniedzot 44,6 % kopējās ES-15 valstu platības. Laikā no 2004. līdz 2007. gadam jutīgo zonu platība ir palielinājusies jo īpaši Portugālē, Beļģijā un Itālijā. 2008.–2009. gadā noteikto zonu platība paplašinājās arī Spānijā.

5. RĪCĪBAS PROGRAMMAS

Dalībvalstīm ir jāizveido viena vai vairākas rīcības programmas, kuras īsteno noteiktajās jutīgajās zonās vai visā teritorijā, ja dalībvalstis ir izvēlējušās teritoriāla mēroga pieeju. Minētajās rīcības programmās jāiekļauj vismaz tie pasākumi, kuri norādīti Nitrātu direktīvas II un III pielikumā un kuri jo īpaši attiecas uz gada periodiem, kad mēslošana ir aizliegta, obligāto kūtsmēslu krātuvju minimālo tilpību, ierobežojumiem mēslojuma iestrādāšanai augsnē vai vietās, kas atrodas ūdeņu tuvumā vai nogāzēs.

Visas dalībvalstis to teritorijā ir izveidojušas vienu vai vairākas rīcības programmas un ziņojumos ir sniegušas informāciju par jaunām rīcības programmām un grozījumiem, kas ieviesti pēc obligātas periodiskās pārskatīšanas.

---

25 ES-27 dalībvalstis, izņemot Kipru, Dāniju, Igauniju, Grieķiju, Itāliju, Franciju, Luksemburgu, Nīderlandi, Poliju un Apvienoto Karalisti nepilnīgu datu dēļ.

26 Skatīt 7. attēlu Komisijas dienestu darba dokumentā.

27 Balstoties uz datiem par 2007. gadu, skatīt 4. tabulu, 8. attēlu un 16. karti Komisijas dienestu darba dokumentā.

Vairākas dalībvalstis, tostarp Francija, Portugāle, Spānija, Apvienotā Karaliste, Beļģija, Itālija, Polija un Rumānija ir izmantojušas Nitrātu direktīvā paredzēto iespēju izstrādāt un īstenot dažādas rīcības programmas atsevišķās nitrātjutīgajās zonās vai zonu daļās.

Lielākajā daļā rīcības programmu ir iekļauti vajadzīgie pasākumi, tomēr dažas vēl ir jāpilnveido, lai pietiekami aizsargātu ūdeņus pret slāpekļa piesārņojumu. Galvenās nepilnības attiecas uz uzglabāšanas noteikumiem, līdzsvarotu mēslošanu un tādu periodu noteikšanu, kuru laikā mēslošana ir aizliegta.

Ar Nitrātu direktīvu noteiktajās zonās, kurās īsteno rīcības programmas, tiek ierobežots zemē iestrādāto kūtsmēslu daudzums līdz 170 kg N/ha gadā. Šis noteikums ir iekļauts gandrīz visās rīcības programmās.

Šajā ziņošanas periodā palielinājās kūtsmēslu krātuvju tilpība. Tomēr nepietiekama kūtsmēslu krātuvju tilpība ir viena no visbiežāk minētajām problēmām, ar kuru dalībvalstis saskaras rīcības programmu īstenošanas laikā. Krātuvju tilpībai jābūt pietiekamai visam periodam, kurā kūtsmēslu izmantošana ir aizliegta vai arī nav iespējama klimatisko apstākļu dēļ. Lauksaimnieki norāda, ka nepietiekami finansiālie līdzekļi kavē jaunu krātuvju celtniecību.

Lielākā daļa lauksaimnieku, kuru saimniecībās veic pārbaudes, pietiekami labi ievēroja rīcības programmās paredzētos noteikumus. Tomēr tika ziņots par šādām problēmām, kas radās rīcības programmu īstenošanas laikā:

- precīza uzskaite, kas lauksaimniekiem jāveic saistībā ar kūtsmēslu un minerālmēslu izmantošanu;

- lauksaimnieku nepietiekamā informētība, jo īpaši mazu saimniecību gadījumā. Daudziem lauksaimniekiem nepietiekamu zināšanu dēļ nav skaidri rīcības programmās paredzētie pasākumi.

Vairākas dalībvalstis (piemēram, Austrija, Nīderlande) ir ziņojušas, ka lauksaimnieku vispārējā informētība par dabisko vidi ir uzlabojusies, līdz ar to labāk tiek izmantoti kūtsmēsli un minerālmēsli.

Komisijas dienestu darba dokumenta III nodaļā minēti daži piemēri par virzību, kas vairākās dalībvalstīs panākta, īstenojot rīcības programmas.

Turklāt Komisija ir informēta par pastiprināto interesi par kūtsmēslu pārstrādes iniciatīvām. Vairākās dalībvalstīs, jo īpaši reģionos, kur nodarbojas ar intensīvo lopkopību un ir augsts barības vielu pārpalikums, kūtsmēsli tiek pārstrādāti, lai iegūtu galaproduktus, kas ir ērti pārvadājami eksportēšanai, vai produktus ar izmainītu barības vielu saturu, kas ļauj uzlabot barības vielu nodrošinājumu, līdz ar to ir mazāk pārpalikumu. Pārstrādes metodes ir dažādas, sākot no vienkāršas šķidruma un cietās masas separācijas līdz modernākām metodēm, piemēram, žāvēšana, kompostēšana vai cietās masas sadedzināšana un bioloģiska apstrāde, šķidruma membrānfiltrēšana un apstrāde ar fizioķīmisku metožu palīdzību. Enerģijas ražošanas nolūkā minētās metodes bieži vien tiek kombinētas ar sadalīšanās procesiem biogāzes iekārtās. Interese ir arī par vairāku lielu kooperatīvu izveidi,

kuros lielas lauksaimnieku grupas iegulda kopējos līdzekļus kūtsmēslu pārstrādes iekārtās. Šādas iniciatīvas patlaban jo īpaši pastāv Spānijā, Nīderlandē un Beļģijā.

Turklāt jāmin, ka lopkopjiem ir pastiprināta interese par pielāgotu barošanas metožu izmantošanu, piemēram, barība ar zemu slāpekļa saturu, daudzfāžu barošana ar pielāgotu barību atkarībā no augšanas posma un modernāka barības apsaimniekošana, kas kopumā palīdz uzlabot barības pārstrādi dzīvniekiem. Modernas barības pārstrādes metodes veicina labāku barības pārstrādi un samazina barības vielu ekskrēciju.

6. ATKĀPES

Nitrātu direktīvā ir paredzēta iespēja noteikt atkāpes attiecībā uz maksimālo izmantoto kūtsmēslu daudzumu 170 kg slāpekļa uz hektāru gadā, ja tiek pierādīts, ka joprojām tiek sasniegti direktīvas mērķi un ka atkāpe ir balstīta uz objektīviem kritērijiem, piemēram, garš veģetācijas periods, kultūraugi, kam vajadzīgs daudz slāpekļa, liels neto nokrišņu daudzums vai augsne ar augstu denitrifikācijas spēju. Atkāpes piešķiršanai nepieciešams Komisijas lēmums, ko pieņem, pamatojoties uz atzinumu, kuru sniegusi Nitrātu regulatīvā komiteja, kas Komisijai palīdz direktīvas īstenošanā. Piemērota nitrātu jutīgo zonu noteikšana un rīcības programmas, kas pilnībā atbilst Nitrātu direktīvas prasībām, ir priekšnoteikumi atkāpes piešķiršanai, un to piemēro tikai rīcības programmas darbības laikā. Līdz 2009. gada decembrim piešķirto atkāpju saraksts ir sniegts Komisijas dienestu darba dokumenta II nodaļā.

7. ŪDENS KVALITĀTES PROGNOZES

Daudzas dalībvalstis sniedza informāciju par novērtēšanas metodēm (tendenču analīze un simulācijas modeļi), lai novērtētu lauksaimniecības radītās ietekmes tendences un/vai izmaiņas ūdens kvalitātē. Informāciju neiesniedza Kipra, Francija, Grieķija, Latvija, Malta, Portugāle, Rumānija un Slovēnija. Īrija nesniedza informāciju par simulācijas metodēm, bet norādīja pasākumus un izmaiņas, kas varētu labvēlīgi ietekmēt ūdens kvalitāti nākotnē.

Tāpat kā iepriekšējā ziņošanas periodā, tikai dažas dalībvalstis iesniedza kvantitatīvos datus par termiņu, līdz kuram plānots panākt piesārņojuma stabilizēšanos vai uzlabot ūdens kvalitāti. Daudzas dalībvalstis ir minējušas iemeslus, kas sarežģī šādu prognožu sagatavošanu, galvenokārt tie ir saistīti ar klimatiskajiem apstākļiem un augsnē notiekošajiem procesiem un to, ka papildus lauksaimniecības jomā paredzētajiem pasākumiem ūdens kvalitātes uzlabošanai ir pieņemti citi pasākumi.

Kopumā, neraugoties uz to, ka panākta ūdens kvalitātes uzlabošanās, būs vajadzīgi vairāki gadi un pat desmitiem gadu, lai, īstenojot rīcības programmas un izdarot grozījumus lauksaimniecības metodēs, pilnībā uzlabotu ūdens kvalitāti. Dažos gadījumos norādītais termiņš, līdz kuram paredzēts būtiski uzlabot ūdens kvalitāti, ir no 4 līdz 8 gadiem (Vācija un Ungārija) līdz vairākiem desmitiem gadu attiecībā uz dziļākiem gruntsūdeņiem (Nīderlande).

8. PIENĀKUMU NEIZPILDES PROCEDŪRAS

Nitrātu direktīvas īstenošana joprojām ir nepilnīga, galvenokārt saistībā ar to, ka nav noteikts pietiekams skaits nitrātjutīgo zonu un netiek ievēroti rīcības programmās paredzētie noteikumi. Komisija veic apspriedes ar visām dalībvalstīm, lai panāktu atbilstošu īstenošanu, un patlaban ir ierosinājusi 3 pienākumu neizpildes procedūras. Lieta pret Spāniju ir saistīta ar jutīgo zonu noteikšanu un rīcības programmu saturu, lietas pret Franciju un Luksemburgu ir saistītas ar rīcības programmām.

9. SAIKNE AR CITIEM ES POLITIKAS VIRZIENIEM

Nitrātu direktīva ir cieši saistīta ar citiem ES politikas virzieniem ūdens, gaisa, klimata pārmaiņu un lauksaimniecības jomā. Īstenošanas gaitā gūtā pieredze un padziļināti zinātniskie pētījumi par to pasākumu sinerģisko ietekmi, kas paredzēti ar nitrātiem saistītajās rīcības programmās, liecina par politikas virzienu pilnīgas īstenošanas nozīmi. Nesen veiktā pētījuma[28] rezultāti par integrētiem pasākumiem lauksaimniecībā, lai samazinātu amonjaka emisijas, liecina par būtiskām gaisa kvalitātes uzlabošanas un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanas iespējām, īstenojot Nitrātu direktīvu. Sīkāka informācija par saikni ar politikas virzieniem ir sniegta Komisijas dienestu darba dokumenta 4. nodaļā.

10. SECINĀJUMI

Šajā ziņošanas periodā pirmo reizi ziņojumus iesniedza visas 27 dalībvalstis. Visas jaunās dalībvalstis ir izveidojušas monitoringa tīklus, noteikušas jutīgās zonas un izstrādājušas rīcības programmas.

Attiecībā uz ūdens kvalitāti 66 % gruntsūdens monitoringa staciju reģistrēta nemainīga nitrātu koncentrācija vai tās samazināšanās. Tomēr 34 % staciju joprojām tika novērota nitrātu piesārņojuma palielināšanās, un 15 % staciju nitrātu koncentrācija pārsniedza noteikto normu 50 mg nitrātu litrā. Gruntsūdens objektos seklākā slānī tika konstatēta augstāka nitrātu koncentrācija nekā dziļākā slānī. Visvairāk piesārņota ūdens slānis ir 5–15 metru dziļumā.

70 % virszemes saldūdens monitoringa staciju reģistrēta nemainīga nitrātu koncentrācija vai tās samazināšanās. 3 % staciju reģistrētā koncentrācija bija lielāka par 50 mg litrā, savukārt 21 % staciju koncentrācija nepārsniedza 2 mg litrā. 33 % staciju, kurās veic trofiskā stāvokļa monitoringu, ūdens ir definēts kā eitrofisks vai hipertrofisks. Lauksaimniecības radītais apdraudējums attiecībā uz virszemes ūdens piesārņošanu ar nitrātiem daudzās valstīs ir samazinājies, tomēr lauksaimniecība vēl joprojām ir lielākais slāpekļa iepludinātājs virszemes ūdeņos.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu ES-15 dalībvalstīs vērojama jutīgo zonu platības palielināšanās. ES-15 dalībvalstu teritorijā noteikto zonu platība pieauga no 43,7 % līdz 44,6 %, savukārt ES-27 valstu teritorijā šī platība ir 39,6%, tai skaitā to dalībvalstu teritorija, kas rīcības programmu īsteno visā teritorijā. Tomēr

[28] Komisijas ziņojums „Integrated measures in agriculture to reduce ammonia emissions”, *Alterra*, 2007. gads.

ūdens kvalitātes dati liecina, ka vairākos reģionos (gan ES-15, gan ES-12 dalībvalstīs) jānosaka vairāk zonu, kas ir saskaņā ar Nitrātu direktīvā noteiktajiem kritērijiem.

Salīdzinājumā ar iepriekšējo ziņošanas periodu ES-15 dalībvalstīs uzlabojās rīcības programmu kvalitāte, tomēr saistībā ar kvalitāti joprojām tiek ierosinātas pienākumu neizpildes procedūras. Visas jaunās dalībvalstis izstrādāja rīcības programmas, taču vairākas programmas vēl ir jāpilnveido, lai panāktu pilnīgu atbilstību Nitrātu direktīvas prasībām, jo īpaši noteikumiem, kas attiecas uz krātuvju celtniecību, līdzsvarotu mēslošanu un tādu periodu noteikšanu, kuru laikā mēslojuma izmantošana ir aizliegta. Lai nodrošinātu efektīvu programmu īstenošanu šajā jomā, liela nozīme ir informācijas un apmācības pakalpojumu pieejamībai lauksaimniekiem un efektīvām kontroles programmām.

Intensīvas lopkopības reģionos novērota pastiprināta interese par kūtsmēslu pārstrādes metodēm, kas ļauj uzlabot barības vielu nodrošinājumu, bieži vien kombinējot ar enerģijas ražošanu no iegūtās biogāzes. Efektīva barības vielu apsaimniekošana ietekmē lauksaimniecības izmaksas.

Īstenošanas gaitā gūtā pieredze un padziļināti zinātniskie pētījumi par to pasākumu sinerģisko ietekmi, kas paredzēti ar nitrātiem saistītajās rīcības programmās, liecina, ka politikai slāpekļa jomā vajadzīga integrēta pieeja, ņemot vērā visu slāpekļa ciklu, un ka Nitrātu direktīvas īstenošana sniedz būtiskus labumus, jo īpaši veicinot amonjaka un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanos, kā arī ūdens aizsardzību kopumā atbilstīgi Ūdens pamatdirektīvai. Nākotnē lielāka uzmanība būs jāpievērš slāpekļa apsaimniekošanas jautājumam, kā arī pienācīgam un nepārtrauktam zinātnieku sniegtam atbalstam valstu un Eiropas līmenī.

Komisija turpinās sadarbību ar dalībvalstīm, lai uzlabotu īstenošanu, ņemot vērā kopējo mērķi aizsargāt ūdeņus. Komisija vajadzības gadījumā turpinās ierosināt lietas par pienākumu neizpildi.